

Bergeijk

Portret van het verenigingsleven in een Brabants dorp

Koos Breukel & Amke de Kiviet

BERGEIJK HORIZONTAAL

Johan Biemans

De plek waar de Rabobank staat bewaart voor mij en velen die in Bergeijk geboren en getogen zijn een schat aan herinneringen. Voor mezelf niet alleen omdat ik op diezelfde plek als knaap de zes klassen van de lagere school heb doorlopen. Maar precies tegenover dat schoolgebouw stond de slagerij-slachterij-boerderij van mijn grootouders Jan Sengers en Bertha Tilburgs. Een voorname plek weliswaar, precies naast het raadhuis waar nu een kolossus van een gemeentehuis is neergeplant. Daarvoor heeft het familiebezit moeten ruimen en zijn er voor het oog aardig wat herinneringen uitgewist.

Ook het schoolgebouw dat de jongensschool heette heeft het veld geruimd. Sinds enkele jaren al voor de derde versie Rabobank die hier al weer zoveel jaren geleden als Boerenleenbank uitpakte en al maar groter werd en stilaan de vorm aannam van een koninklijk paleis.

Voor ons kleuters van toen, die de bewaarschool van de zusters overleefd hadden, mochten we hier naar de 'grote school'. De naam *lagere school* was nog niet uitgevonden. Een school voor jongens alleen, de meisjes van 't Hof hadden hun eigen territorium bij de zusters aan 't Hof/Eerselsedijk. Maar in de tijd van onze jeugd was dat maar heel gewoon. De tijd dat vrouwen ook mensen waren lag nog verborgen in een ver verschiet.

Op dezelfde plek waar wij voor het eerst met een kroontjespen letters, woorden en zinnen leerden schrijven, daar maken de modernste computers nu de dienst uit. In iets meer dan een halve eeuw is er toch wel veel veranderd. Meer ja, dan in alle eeuwen daarvoor! In onze jeugd kende alleman nog iedereen, zo eenvoudig was het leven in een dorp als Bergeijk.

Het was de tijd van de halve cent en de halve stuiver. Zo herinner ik me dat ik als kleuter met de kermis voor een halve stuiver een zak patatfrites mocht kopen. En die was zo groot dat ik hem met mijn handjes nauwelijks kon dragen. Een zak frites, dat was toen nog een kermisattractie van hoge orde, iets als een zeldzaamheid. Die friteskraam stond precies tegenover de Rabobank, voor café De Postduif, die in de huidige gedaante luistert naar de naam De Snor. Wie had toen kunnen dromen dat daar tegenover vandaag de euro's uit de automaten rollen?

Mijn grootouders zouden het nog eens moeten kunnen meemaken. Je stopt een plastic kaartje in een gleuf en er komt zomaar een smak geld uit de muur. Een wereldwonder! Met dat wereldwonder betalen we nu wereldwijd alsof het altijd bestaan heeft. Je zou het niet meer kunnen missen. Trouwens... Bergeijk is niet meer als vroeger het middelpunt van de wereld, zoals het er wel op leek.

En dan te denken dat mijn grootmoeder van vaders kant, het was een braaf vrouwke, dat elke dag samen met haar kroost het rozenhoedje bad, me vertelde: 'Als er vroeger een vreemde in ons dorp kwam, dan joegen we hem met stokken weg, want hij had er niks te maken'. Dat dorp lag wel zowat 50 km van Bergeijk in de richting van Den Bosch, moet ik erbij zeggen. En die vreemdeling was dan niet iemand uit een ander land, maar gewoon iemand uit een nabij gelegen dorp of gehucht. Ze moest nog eens een dag van de hemel kunnen terugkeren naar onze moderne multiculturele samenleving.

Toen mijn vader in 1927 als 'vreemdeling' hier in Bergeijk kwam hebben ze hem niet met stokken weggejaagd. Nee, anders had ik deze mijmering niet kunnen neerpennen. Voor zover ik zelf Bergeijk heb leren kennen heeft hier de angst voor het vreemde en de vreemde niet zo'n grote rol gespeeld. Voor de pioniers van weverij De Ploeg misschien even uitgezonderd. Nee, ons dorp heeft historisch gezien in menig opzicht voor de omgeving de toon aangegeven. Inclusief die 'vreemde snuiters' van De Ploeg bij wie de ruiten werden ingegooid. Er waren altijd wel mensen hier met een vooruitziende blik. Maar door de snelle maatschappelijke veranderingen heeft Bergeijk de laatste tijd – jammer genoeg – ook wel het een en ander ingeleverd. De teloorgang van de kloosters van paters en zusters is daar een sprekend voorbeeld van. Ze waren dankbare steunpilaren voor de cultuur in ruime zin van Bergeijk en omtrek.

Weliswaar mag Bergeijk zich verheugen in een bont geschakeerd verenigingsleven met een rijke traditie. Maar het is vergeleken bij weleer meer op zichzelf aangewezen en dat is toch echt wel voelbaar. Daarbij worstelt Bergeijk, zoals zovele gemeenten na fusie met kleinere dwergen, met de eenwording die nu eenmaal tijd vraagt. En dan nog maar niet gesproken over de snelle veranderingen wereldwijd, waar niemand aan ontkomt.

De tijd dat Bergeijk werd gedomineerd door talrijke betrekkelijk kleine boerenbedrijven en rond de twintig sigarenfabriekjes ligt ver achter ons, ook al is het nog maar de tijdsperiode van twee generaties lang geleden. De boerderijtjes met strooien dak, percelen op menselijke maat zijn door de ruilverkaveling en mechanisatie van landbouwmachines uit ons landschap verdwenen. De korenvelden zijn overwoerd door eigentijdse woningbouw. Een wereldbedrijf als 'het Stoom' is tot de laatste steen afgebroken. Op nieuwe industrieterreinen gonst het van de meest uiteenlopende bedrijvigheid. En de agrarische bedrijven van vandaag, zijn het geen ondernemingen waar je de hoed voor afneemt? Had iemand onze grootouders voorspeld dat de koeien en kippen nog eens met de computer gevoerd zouden worden, ze hadden ons voor gek verklaard en voorgoed laten opsluiten in Vught! Koeien in de wei worden stilaan een zeldzaamheid...

Toch hebben de snelle ontwikkelingen met al die zichtbare veranderingen ook hun keerzijde. Het uiterlijke aanzien van Bergeijk heeft een metamorfose ondergaan. En dat met gevolg: het inleveren van heel wat van zijn eigenheid. We zouden dat *gezichtsverlies* kunnen noemen. Wie Bergeijk gekend heeft zoals wij het kenden, en vijftig jaar of langer niet meer is hier geweest zal dat beamen. Het is dat de oude Hofkerk nog op haar eeuwenoude plek staat. En dat heeft ook maar een haar gescheeld als we er niet voor gevochten hadden. Maar alles in de verre omtrek eromheen is onherkenbaar van decor veranderd. Lijken de dorpen in Kempenland niet allemaal steeds meer op elkaar? Riskeren we niet dat we over enkele jaren de naam BERGEIJK moeten veranderen in OVERAL? Het is een ondeugende vraag, maar dat risico is wel iets om toch eens over na te denken.

Slingerde er in onze jeugd maar één verharde weg door het dorp van het Eikereind naar 't Loo, tegenwoordig zijn alle straten en wegen geasfalteerd ofwel beklinterd. Zelfs rond de huizen vinden de kinderen nauwelijks een plekje voor een knikker gaatje. Ik vraag me af of ze nog wel weten wat knickers zijn. Speelden wij op straat met een reep, tol, springtouw, katapult of propenschietter... Je prakkiseert je een punthoofd om wat je de kleinkinderen met hun verjaardag of sinterklaas geeft.

Een gsm dan maar? O, die hadden ze óók al een! Waar is de tijd gebleven dat we blij en tevreden waren met een koperen cent of met een snoepje?

Als we zien hoe jonge kinderen in onze tijd van welvaart al zó verwend worden met luxe dingen, dan ontkom ik niet aan de vraag waarom de verhouding tussen welvaart en welzijn tegenwoordig in de verkeerde richting glijdt. Is *welzijn* dan niet langer het uiteindelijke doel van de *welvaart*? Maakt het niet het wezenlijke verschil uit tussen *hebben* en *zijn*? Wanneer cultuur vandaag de dag onder druk staat van bezuinigingen, wanneer cultuur meer en meer geld moet opbrengen in de plaats van dat het wat meer mag kosten? Is dat dan niet de wereld op zijn kop gezet? Dalen we dan niet met zijn allen af naar het niveau van betreuenswaardige cultuur*vershraling*? En het betreuen komt altijd achteraf, als het te laat is en voldongen feiten onomkeerbaar zijn. Wanneer de politiek zelfs daardoor geïnspireerd en vervolgens gemotiveerd wordt, streven de verantwoordelijke politici dan niet het uiteindelijke doel: instandhouding én verbetering van ons welzijn voorbij? Symbolisch uitgedrukt... bestaat niet het gevaar dat onze maag dan terecht komt op de plaats van onze hersens?

Laten we toch maar liever fier zijn op wat er ondanks gemiste kansen overeind bleef hier. Het heeft weinig zin om te leven met het oog gericht op een achteruitkijkspiegel. Cultureel gezien is Bergeijk nog altijd schatrijk. En dat is niet in euro's uit te drukken. Laten we dat blijven inzien en ons welzijn koesteren, nu en waar het nog kan.

Dit fraaie album dat nu voor ons ligt moge een blijvend, kostbaar getuigenis zijn van onze trots. Wat door het oog van de kunstenaar Koos Breukel met de lens werd vereeuwigd slaat een brug over de tijd van toen en die van vandaag heen. Een brug naar een toekomst met bepaalde zekerheden met nog meer onzekerheden. Een oliegolf op verre afstand haalt morgen misschien ook die bepaalde zekerheden onderuit.

Bergeijk, september 2005